

Świat Nowego Testamentu

KONFESYJNI

Spotkanie #9
09.11.2022

Grzegorz Żarnecki
g.zarnecki@konfesyjni.pl

Stronnictwa żydowskie

- Saduceusze – związani ze środowiskiem kapłanów, przyjmowali jedynie Torę, odrzucali ideę zmartwychwstania, utrzymywali poprawne relacje z Rzymianami.
- Esseńczycy – tworzyli społeczności ze wspólnym majątkiem, prowadzili ascetyczny tryb życia, nie posiadali niewolników. Gromadzili się na wspólnych posiłkach i czytaniu Pism.
- Faryzeusze – aktywiści dążący do odnowienia Izraela poprzez rzetelne wypełnianie Prawa, a w szczególności dbanie o czystość rytualną.
- Zeloci – opowiadali się za zbrojną walką z Rzymianami. Przypuszczalnie nie tworzyli jednego, zwartego stronnictwa, lecz różne grupy swoją tożsamość opierały o religijną gorliwość (ζήλος – zēlos).

Ruchy rewolucyjne

- W połowie I w. przed Chr. dużym problemem stała się działalność rozbójnicza. Herod Wielki jako namiestnik Galilei zniszczył dużą grupę rozbójników pod przewodnictwem Ezechiasza, który organizował wyprawy na Syrię. (Potomkowie Ezechiasza stawali później na czele różnych wystąpień zbrojnych.) Herod popadł w konflikt z Sanhedrynem, gdyż zabił żydowskich rozbójników bez stosownego wyroku.
- W 4 r. przed Chr. miała miejsce burzliwa sekwencja wydarzeń. Rozpoczęła się od incydentu ze strąceniem ozdobnego orła, który z woli Heroda był umieszczony nad bramą świątyni. W jednym ze swoich ostatnich rozkazów Herod skazał winowajców na śmierć.
- W tym samym roku Herod umiera, a wkrótce potem rozpoczynają się publiczne manifestacje, oplakujące los ukaranych ludzi.
[Józef Flawiusz, *Wojna Żydowska*, ks. II, 5-7]

- Archelaos (następca Heroda Wielkiego) początkowo wysłał do protestujących kilka delegacji, które jednak zostały przepędzone.
- W święto Paschy do Jerozolimy ściągnęły tłumy. Archelaos wysłał kohortę żołnierzy w celu aresztowania przewodników manifestacji. Doszło do starć w wyniku których zginęła część żołnierzy.
- Archelaos zdecydował się na krwawe stłumienie wystąpień i wysłał dodatkowe oddziały. Zgodnie z relacją Józefa Flawiusza zginęło 3000 ludzi.

- Wkrótce potem Archelaos i Antypas wyruszyli do Rzymu aby cesarz rozstrzygnął spór o sukcesję po Herodzie Wielkim.
- Pod ich nieobecność pojawiły się kolejne bunty w Jerozolimie, szybko stłumione przez Warusa (zarządcę Syrii), który pozostawił w mieście jeden legion i przekazał dowodzenie Sabinusowi.
- Sabinus postanowił zająć część skarbów królewskich. Wywołało to nową falę oburzenia.

- Równolegle doszło do walk w różnych częściach Palestyny:
 - W Jerozolimie wybuchły walki z Rzymianami, podczas których spalono krużganki świątyni.
 - W Idumei dawni żołnierze herodowi zbuntowali się przeciwko zwolennikom królewskim.
 - W Galilei Juda, syn Ezechiasza, zebrał grupę ludzi i wdarł się do zbrojowni królewskich.
 - Grupa rozbójników spaliła pałac królewski w Jerychu.
- Bunty zakończyła interwencja Warusa.

[Józef Flawiusz, *Wojna Żydowska*, ks. II, 8-79]

- W 6 r. po Chr. doszło do kolejnego buntu pod wodzą Judy Galilejczyka (nie jest jasne czy była to ta sama osoba co syn Ezechiasza) przy okazji spisu ludności. Juda sprzeciwiał się płaceniu podatków Rzymianom i jakiegokolwiek okazywaniu posłuszeństwa Rzymowi. Według Józefa Flawiusza Juda założył własne stronnictwo filozoficzne [*Dawne Dzieje Izraela*, ks. XVIII, rozdz. I, 6; *Wojna Żydowska*, ks. II, 117-118].
- Bunt i protesty pojawiały się często w kolejnych latach, zazwyczaj na skutek mniejszych lub większych prowokacji [*Wojna Żydowska*, ks. II, 223-227].

Faryzeusze

- Ze wszystkich stronnictw żydowskich w Nowym Testamencie najczęściej wymieniani są faryzeusze. Często biorą udział w dyskusjach z Jezusem.
- Apostoł Paweł twierdził, że należał nigdyś do stronnictwa faryzeuszy [Flp 3,5].
- Po zburzeniu świątyni w 70 r. i porażce powstania Bar-Kochby w 135 r. faryzeusze odegrali kluczową rolę w reformowaniu żydowskiego świata.
- Radykalne skrzydło faryzeuszy sympatyzowało z zelotami.

- We współczesnym odbiorze określenie „faryzeusz” ma wyraźnie pejoratywne zabarwienie i jest synonimem religijnego obłudnika.
- W rzeczywistości faryzeusze byli prawdopodobnie stronnictwem najbliższym Jezusowi. Podobnie jak On, pragnęli przygotować Izraela na przyjście Bożego Królestwa.
 - Wśród sympatyków Jezusa był faryzeusz Nikodem [J 3,1n].
 - Jezus przyjmował zaproszenia na posiłki od faryzeuszy [Łk 7,36; 11,37].
 - Faryzeusze ostrzegli Jezusa przed zagrożeniem ze strony Heroda Antypasa [Łk 13,31].
 - Niektórzy faryzeusze dołączyli do młodego Kościoła [Dz 15,5].

- Na temat stronnictwa faryzeuszy można postawić trzy zasadnicze tezy historyczne:
 - (1) W czasach Jezusa żyło przypuszczalnie kilka tysięcy faryzeuszy, aktywnych w różnych częściach Palestyny.
 - (2) Faryzeusze w I w. przed Chr. mieli istotny wpływ na politykę, jednak w epoce herodiańskiej ich znaczenie polityczne osłabło. W czasach Jezusa stali się bardziej ruchem aktywistów, którzy dążyli do odnowienia Izraela i przygotowania go na spełnienie eschatologicznych obietnic Boga, który docelowo powoła niepodległe, teokratyczne państwo. Faryzeusze nauczali lud i kładli nacisk na jak najwierniejsze wypełnianie Tory i zachowywanie czystości.

- (3) Sednem zachowywania czystości rytualnej nie był po prostu osobisty stan konkretnego Żyda. Prawa rytualne podkreślały odrębność narodu wybranego. Ich przestrzeganie było ważne dla zachowania tożsamości Izraela i w dalszej perspektywie dla celu politycznego: narodowego wyzwolenia.
- W naleganiu na rytualną czystość faryzeusze nie myśleli w kategoriach pelagiańskiego „zbawienia z uczynków”.

- Dla Jezusa kluczowym powołaniem Izraela było niesienie świadectwa światu o Bogu. Izrael powinien być światłością świata i solą ziemi [Mt 5,13n].
- Królestwo Boże nie przyjdzie w sposób, którego spodziewają się faryzeusze [Łk 17,20n]. Dlatego Izrael powinien przestać koncentrować się na narodowych tradycjach i politycznych marzeniach o regionalnym, teokratycznym mocarstwie.

Które fragmenty Starego Testamentu wspierają punkt widzenia Jezusa?

Krytyka faryzeuszy

- (...) złamanie Przymierza, którego [faryzeusze] dopuścili się, szukając gładkich rzeczy, preferując złudzenie, krocząc z dumą i stale czuwając, by złamać wiarę. Usprawiedliwiali niegodziwych i potępiali sprawiedliwych. Unieważnili Przymierze i naruszyli Prawo; atakowali życie sprawiedliwych i czuli wstręt do wszystkich, których postępowanie było nienaganne. Ścigali ich mieczem i wzniecali przeciwko nim spory. Przeto Bóg bardzo rozgniewał się na nich.

Dokument Damasceński 1,18-2,1

- Dokument z kręgu esseńczyków surowo karci faryzejskiego lidera, który przywiódł zbór do odstępstwa.

- (...) *pożerający dobra [ubogich] mówiąc przy tym, że czynią miłosierdzie (...) mordercy, malkontenci, kłamcy, ukrywają swą niegodziwość, aby nie być uznanymi za bezbożnych, pełni zbrodni i czyniący niegodziwości od wschodu aż do zachodu, mówiąc: “Urządzajmy ucztę i popijawę, jedźmy i pijmy! Postępujmy tak, jak byśmy byli książętami!” A ich ręce i umysły będą wypełnione nieczystościami, a ich usta będą mówiły potworności, mówiąc ponadto: “Trzymaj się z dala, nie dotykaj mnie, abys mnie nie zanieczyścił”*

Testament Mojżesza 7,5-10

Podczas tej mowy pewien faryzeusz zaprosił Go do siebie na posiłek. Zasiadł więc do stołu. Zobaczywszy to faryzeusz zdziwił się, że nie umył rąk przed jedzeniem, A Pan rzekł do niego: Wy, faryzeusze, kielichy i misy teraz oczyszczacie z zewnątrz, ale wasze wnętrze pełne jest chciwości i zła. Głupi! Czyż Ten, co uczynił to, co jest z zewnątrz, nie uczynił także wnętrza? Dawajcie jako jałmużnę raczej to, co jest wewnątrz, a wtedy wszystko będzie dla was czyste. Lecz biada wam, faryzeusze, bo dajecie dziesięcinę z mięty i z ruty, i z wszystkich jarzyn, a nie troszczycie się o sprawiedliwość i miłość Boga. A przecież trzeba to czynić i tamtego nie zaniedbywać. Biada wam, faryzeusze, bo lubicie pierwsze miejsce w synagogach i pozdrowienia na rynkach. Biada wam, bo jesteście jak te groby niewidoczne, a ludzie chodzą po nich nie wiedząc, że to groby!